

Moral Choice and Interpreter Mechanism: In Defense of Virtue Ethics from the View of Cognitive Neuroscience

Hassan Fatzade

Department of Philosophy, Faculty of Humanities, University of Zanjan, Zanjan, Iran. hfatzade@znu.ac.ir

Abstract

Introduction: This paper seeks to integrate the longstanding tradition of virtue ethics with recent findings in neuroscience, offering an alternative account of virtue that relies neither on classical metaphysical assumptions nor on unattainable forms of idealism. By employing two key concepts—the interpreter mechanism and the central emotional state—we propose a new framework for rethinking the nature of virtue and its role in moral action, a framework in which freedom, historicity, and unconscious processes are deeply interwoven.

Findings: The point of departure for this paper is a critical engagement with two dominant trends in contemporary accounts of virtue ethics: first, metaphysical readings that regard virtue as an inherent, immutable, and foundational property; and second, idealized readings that condition the realization of virtue on the formation of a perfectly rational, self-aware, and coherent personality. In contrast to both, this paper draws on neuroscientific theories—particularly the research of Michael Gazzaniga—to advance a more realistic and human-centered understanding of virtue.

Discussion: We will outline our topics in several sections: The first section focuses on the concept of the interpreter mechanism; a process located in the brain’s left hemisphere that reconstructs and retroactively rationalizes our actions and experiences. Through unconscious narrative-building, this mechanism maintains our sense of identity and continuity, reducing internal fragmentation and psychological incoherence. From the author’s perspective, the interpreter mechanism operates as a kind of neurobiological analogue to the Freudian unconscious: a constructive, projective, and deceptive apparatus that not only responds to external stimuli but continuously reinterprets our actions after the fact. Within this framework, much of what is commonly understood as “virtue” or “moral character” emerges not from deliberate, conscious decisions but from these retrospective and narrative-generating processes.

The paper then introduces the concept of the central emotional state as a hidden yet decisive factor in moral decision-making. Drawing on findings from neuroscience—

Cite this article: Fatzade, H. (2025). Moral Choice and Interpreter Mechanism: In Defense of Virtue Ethics from the View of Cognitive Neuroscience. *Interdisciplinary Studies in Ethics*, 1(1), p. 29-44.

<https://doi.org/10.48308/jiethics.2025.239054.1002>

Received: 2024/10/23 ; Received in revised form: 2024/11/27 ; Accepted: 2024/12/21 ; Published online: 2025/04/09

Article type: Research Article

jiethics.sbu.ac.ir

particularly research on emotional decision-making, such as the Iowa Gambling Task, and Antonio Damasio's somatic marker hypothesis—we argue that emotions are not disruptive forces opposed to reason but rather fundamental components of cognition and choice. The central emotional state refers to a relatively stable, semi-unconscious configuration of emotional dispositions, functioning as an embodied “instruction set” that shapes each moral act. This state is both diachronic and synchronic: on the one hand, it is rooted in the individual's emotional history and developmental trajectory (the diachronic dimension); on the other, it is dynamically activated in the immediacy of moral action (the synchronic dimension). Thus, virtue is not the one-time product of rational deliberation or moral training, but rather the enduring result of an affective-narrative continuity sustained over time. Moral character, therefore, is not a fixed unity but a narrative, emotional, and neurobiological construct that emerges through interaction with the interpreter mechanism.

Finally, the paper offers a novel defense of virtue: virtue as the alignment between the central emotional state, the interpreter mechanism, and outward action. While such alignment is neither guaranteed nor complete, it provides a realistic foundation for rethinking moral agency. Within this view, the moral subject is no longer conceived as the hero of pure rationality but as a historically situated being, shaped by emotion and entangled in the narrative constructions of their own mind—yet still capable of authentic, ethical, and coherent action. By forging a bridge between virtue ethics and neuroscience, this paper opens a new path for reflecting on virtue—one that, rather than excluding emotion and the unconscious, acknowledges them as fundamental constituents of moral choice.

Keywords: Interpreter Mechanism, Emotional States, Character, Virtue Ethics.

References

- Anderson, D. J.; Adolphs, R. (2014). A Framework for Studying Emotions Across Species. *Cell*, 157(1): 187–200. <https://doi:10.1016/j.cell.2014.03.003>
- Bechara, A., et al. (1994). Insensitivity to Future Consequences Following Damage to Human Prefrontal Cortex. *Cognition*, 50(1-3): 7-15. [https://doi.org/10.1016/0010-0277\(94\)90018-3](https://doi.org/10.1016/0010-0277(94)90018-3)
- Freud, S.; Breuer, J. (2004). *Studies in Hysteria*. Translated by Nicola Luckhurst. London: Penguin Books.
- Gazzaniga, M. S.; LeDoux, J. E. (1978). *The Integrated Mind*. New York: Plenum.
- Kant, I. (1401). *Critique of Practical Reason*. Translated by Masoud Hosseini. Tehran: Ney. [In Persian]
- Lacan, J. (1953). Some reflections on the ego. *The International Journal of Psychoanalysis*, 34, 11-17. <https://lacantoronto.ca/wp-content/uploads/2012/05/Some-Reflections-on-the-Ego1.pdf>
- Lerner, J. S. et al. (2015). Emotion and decision making. *Annual Review of Psychology*, 66(1): 799–823. <https://doi:10.1146/annurev-psych-010213-115043>
- Myers, R. E.; Sperry, R. W. (1953). Interocular transfer of a visual form discrimination habit in cats after section of the optic chiasm and corpus callosum. *Anatomical Record*. 115: 351–352. <https://DOI:10.1037/h0044224>
- Peters, E., et al. (2006). Affect and Decision Making: A Hot Topic. *Journal of Behavioral and Decision Making*, 19(2): 79–85. <https://doi.org/10.1002/bdm.528>
- Phelps, E. A., et al. (2014). Emotion and decision making: Multiple modulatory neural circuits. *Annual Review of Neuroscience*, 37(1): 263–287. <https://10.1146/annurev-neuro-071013-014119>
- Phelps, E. A.; Gazzaniga, M. S. (1992). Hemispheric Differences in Mnemonic Processing: The Effects of Left Hemisphere Interpretation. *Neuropsychologia*, 30(3): 293–297. [http://10.1016/0028-3932\(92\)90006-8](http://10.1016/0028-3932(92)90006-8)

انتخاب اخلاقی و مکانیسم مفسر: در دفاع از اخلاق فضیلت از منظر علوم اعصاب شناختی

حسن فتحزاده

گروه فلسفه، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. hfatzade@znu.ac.ir

چکیده

اخلاق فضیلت با جابه‌جایی تأکید از فعل اخلاقی به فاعل اخلاقی، ارزشمند بودن انتخاب‌های اخلاقی و پیروی از وظایف اخلاقی را به نیت و منش فراگیر عامل اخلاقی بازمی‌گرداند. اما تا کنون روایت‌هایی که از فضیلت مطرح شده یا متمایزیکی و سر بسته بوده‌اند، و یا ایدئالیستی و دسترس‌ناپذیر. در این پژوهش تلاش می‌کنم با تکیه بر دستاوردهای معاصر در حوزه علوم اعصاب شناختی روایت سومی مطرح کنم که بتوان از اخلاق فضیلت به معنایی دفاع کرد که هم ایده‌ی آزادی را در بر بگیرد، و هم این که مداخله‌ی عوامل غیرشناختی و تاریخ‌مندی سوژه را به رسمیت بشمرد. به این منظور نخست به معرفی هسته‌ی مرکزی آن، یعنی مکانیسم مفسر، می‌پردازم، که در واقع نظیر عصب شناختی ناآگاهی فرویدی است، و در ادامه با معرفی مدل «حالت هیجانی مرکزی» از کلیتی سنتتیک سخن می‌گویم که در ترکیبی از مؤلفه‌های در زمانی و هم‌زمانی حق‌انگیزتارهای اخلاقی را نیز در بحث منش ادا می‌کند. این پژوهش در واقع نگاهی عصب‌شناختی به مفهوم «فضیلت»، و نقش بنیادین آن در انتخاب‌ها و رفتارهای اخلاقی است.

کلیدواژه‌ها: مکانیسم مفسر، حالات هیجانی، منش، اخلاق فضیلت.

استناد به این مقاله: فتحزاده، حسن (۱۴۰۴). انتخاب اخلاقی و مکانیسم مفسر: در دفاع از اخلاق فضیلت از منظر علوم اعصاب شناختی. مطالعات

میان‌رشته‌ای اخلاق، ۱۱(۱)، ۲۹-۴۴. <https://doi.org/10.48308/jiethics.2025.239054.1002>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۰۲؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۲/۰۹/۰۷؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۰۱؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۱/۲۰

jiethics.sbu.ac.ir

نوع مقاله: پژوهشی

مقدمه

یکی از خطاهای شناختی رایج دیدن نظم اضافی در میان پدیده‌ها و نسبت دادن الگوهای «عمیق» به رویدادهای بی‌ارتباط به یکدیگر است. این مسأله که به نوعی به مسأله‌ی استقرار بازمی‌گردد، زمینه‌ی شکل‌گیری خرافات و جزمیت‌هایی غیرانتقادی می‌شود که تأثیر زیادی بر زندگی و انتخاب‌های افراد دارد. کافی است کسی باور کند که شی‌ای یا فردی یا عملی شگون ندارد، قطعاً از آن فاصله خواهد گرفت و در انتخاب‌هایش تجدیدنظر خواهد کرد. ریشه‌های این خطا، که به ارتباط‌پنداری^۱ معروف است، هم در الزامات داروینستی قابل پیگیری است، هم در سازوکارهای بنیادین آگاهی. اولویت در بقا فرض گرفتن نظم و الگوهای است که حتی اگر موهم باشند چیز زیادی از دست نداده‌ایم، اما در صورت برقرار بودن‌شان می‌توانند نقشی تعیین‌کننده در ادامه‌ی حیات ما داشته باشند. از سوی دیگر آگاهی از بی‌معنایی گریزان است، و گرایش به آن دارد که با نسبت دادن نظم و وحدت به پدیده‌های متکثر آن‌ها را تصاحب کند و بفهمد^۲. این خطای شناختی باعث می‌شود میان پدیده‌هایی روابط علی قائل شویم که هیچ ارتباط ضروری و قاعده‌مندی با هم ندارند. این پدیده‌ها اغلب ابژکتیو و بیرونی در نظر گرفته می‌شوند، اما آیا نمی‌توان در مورد انتخاب‌های خود سوژه و در قلمرو خود آگاهی نیز قائل به چنین خطایی شد؟ و در صورت پذیرش آن آیا می‌توان جایی متوقف شد و معیاری ابژکتیو برای نقد و سنجش انتخاب‌ها و رفتارها ارائه داد؟ در ادامه به این دو پرسش و پیامدهای جدی گرفتن آن‌ها خواهیم پرداخت. خواهیم دید که پاسخ به این پرسش‌ها به ایده‌هایی می‌انجامد که در نهایت در راستای تأیید اخلاق فضیلت است.

۱. مکانیسم مفسر

مایکل گازانیگا^۳، از پیشگامان پژوهش در مغز دوپاره^۴، در دهه‌ی ۱۹۷۰ به پدیده‌ی شگفتی بی‌برد که با عنوان «مکانیسم مفسر»^۵ به معرفی آن پرداخت. مطالعات شناختی روی بیماران دوپاره‌مغز به اوایل دهه‌ی ۱۹۶۰ بازمی‌گردد. در سال ۱۹۶۱ بیماری با نام اختصاری «W. J.» که از حمله‌های شدید صرع رنج می‌برد مورد جراحی برش جسم پینه‌ای^۶ قرار گرفت که از ۱۹۴۰ به درمانی شناخته شده تبدیل شده بود. در این جراحی جسم پینه‌ای^۷، که متشکل از حدود ۲۵۰ میلیون آکسون و رابط میان دو نیم‌کره‌ی مغز است، به طور کامل برداشته، و ارتباط اصلی میان دو نیم‌کره قطع می‌شود. این جراحی ته‌اجمی برخلاف

1. Apophenia

۲. کلمه «Comprehend» از ریشه‌ی «prehendere» به معنای تصاحب کردن و به چنگ آوردن است.

3. Micheal Gazzaniga

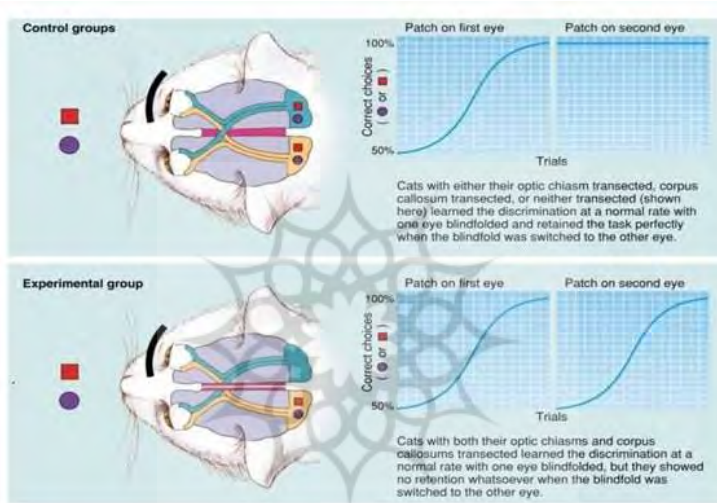
4. Split-Brain

5. Interpreter Mechanism

6. Callosotomy

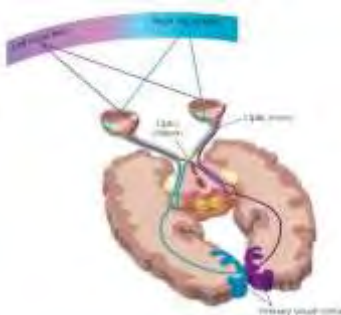
7. Corpus Callosum

انتظار عوارض جانبی قابل توجهی نداشت، و باعث کنترل حمله‌ی مغزی و عدم سرایت آن از یک نیم‌کره به نیم‌کره‌ی دیگر می‌شد. این پدیده‌ی گیج‌کننده بود؛ هم به دلایل داروینستی که بزرگ‌ترین ساختار ماده‌ی سفید مغز را به چیزی زائد و بی‌فایده تبدیل می‌کرد، هم به خاطر این که مطالعات پیشین نشان می‌داد همین عمل در حیوانات به نقص شناختی قابل توجهی منجر می‌شود. مایرز و اسپری (۱۹۵۳) نشان داده بودند در گربه‌هایی که چلیپای بینایی^۱ و جسم پینه‌ای‌شان قطع شده، یادگیری یک چشم به چشم دیگر منتقل نمی‌شود، و برای هر یک باید فرآیند شرطی‌سازی را مستقلاً بازاجرا کرد (Myers & Sperry, 1953, 351-2) (تصویر ۱).

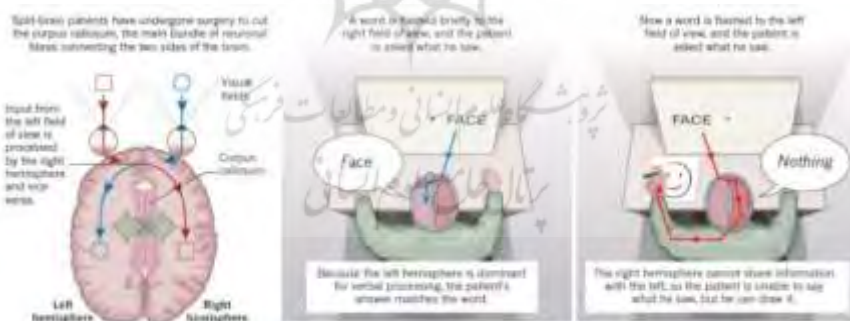
تصویر ۱. منبع: <https://biology-forums.com/index.php?action=gallery;sa=view;id=30426>

بنابراین، گازانینگا پژوهشی را بر روی توانایی‌های شناختی (W. J.) آغاز کرد که در نهایت، دستاوردهای ارزشمندی در قلمرو علوم اعصاب شناختی به بار آورد. خیلی زود مشخص شد فرد دویاره‌مغز با چرخاندن نگاه، و حتی حرکت دادن سر و گردن، اطلاعات جهان بیرونی را به هر دو نیم‌کره منتقل می‌کند. از آن جا که بر خلاف آزمایش‌های مربوط به حیوانات چلیپای بینایی قطع نشده، این کار با ظرافت و راحتی انجام می‌شود، و به این ترتیب، هر دو نیم‌کره از تمام اطلاعات بینایی به طور کامل برخوردار می‌شوند. با تثبیت نگاه بر یک نقطه از مانیتور، و نشان دادن اشکالی در دو نیم‌صفحه‌ای مشکل برطرف می‌شود، و به این ترتیب هر نیم‌کره از نیمه‌ی متضاد جهان روبه‌رویش ورودی می‌گیرد (تصویر ۲).

تصویر ۲. منبع: Gazzaniga et al. 2019

اکنون اگر واژه‌ای بر نیمه‌ی راستِ صفحه ظاهر شود و از او پرسیده شود که چه می‌بیند به درستی پاسخ می‌دهد؛ اما اگر واژه‌ای در نیمه‌ی چپ صفحه ظاهر شود می‌گوید چیزی نمی‌بیند. با این حال اگر از او خواسته شود آن چه را دیده است با دست چپ روی کاغذ بکشد به خوبی از عهده‌ی آن برمی‌آید! توضیح این پدیده چندان پیچیده نیست؛ از آن جا که ناحیه‌ی بروکا، مربوط به قابلیت سخن گفتن، در نیم‌کره‌ی چپ مغز واقع شده و داده‌های نیم‌صفحه‌ی چپ در نیم‌کره‌ی راست مغز دریافت می‌شود و با قطع جسم پینه‌ای راهی برای انتقال آن به نیم‌کره‌ی چپ وجود ندارد، بنابراین موقع پاسخ دادن هیچ داده‌ای یافت نمی‌شود، و فرد می‌گوید چیزی نمی‌بیند. اما از آن جا که دست چپ به داده‌های نیم‌کره‌ی راست مغز دسترسی دارد به راحتی می‌تواند تصویر خواسته شده را روی کاغذ بکشد (تصویر ۳).

تصویر ۳. منبع: <https://www.nature.com/articles/483260a>

اولین پرسشی که در این جا به ذهن می‌آید این است که «زبان» او را باور کنیم، یا «دست» او را؟ بالاخره آیا فرد می‌داند یا نمی‌داند؟ و اگر بنا بر آن داده‌ها رفتاری داشته باشد مسوول رفتارش است یا نیست؟ این دویارگی پرسش‌های جدی شناختی برمی‌انگیزد؛ با این حال بهتر است کمی پیش‌تر برویم.

گازانیکا برای بررسی قلمرو مسوولیت فرد، یا بهتر است بگوییم برداشت او از مسوولیت رفتارهایش، آزمایش‌های دیگری ترتیب داد. در این آزمایش‌ها متوجه شد توانایی‌های زبانی و مهارت حل مسأله‌ی فرد دوپاره‌مغز تا حد زیادی دست نخورده می‌ماند؛ با این حال سالم ماندن این توانایی‌های شناختی به نیم‌کره‌ی سخن‌گویی چپ مربوط می‌شود، در حالی که به توانایی‌های شناختی معطوف به نیم‌کره‌ی راست آسیب جدی وارد شده است. در یکی از این آزمایش‌ها که روی فرد دوپاره‌مغزی به نام اختصاری «P. S.» انجام می‌شد، گازانیکا و همکارش لودوکس از طریق فرمانی نوشتاری به نیم‌کره‌ی راست مغز او امر کردند که بایستد. سپس وقتی از او پرسیدند که چرا ناگهان و بی دلیل ایستادی، از طریق نیم‌کره‌ی چپ بلافاصله – بی تأمل – و خیلی طبیعی پاسخ داد «چون می‌خواستم یک نوشابه بردارم»^۱ (Gazzaniga, et al., 2019, 152). در صورتی که اگر پینه‌ای او سالم بود دلیل واقعی آن را بیان می‌کرد که «چون شما از من خواستید». برای این که نتیجه دقیق‌تر و گویاتر شود، آن‌ها شکل حرفه‌ای‌تر به آزمایش دادند. ابتدا با تثبیت نگاه روی مانیتور، دو تصویر مختلف به نیم‌کره‌های راست و چپ مغز او نشان داده شد. سپس از «P. S.» خواسته شد از میان تصاویر مختلفی که در یک ردیف روبه‌روی او پخش شده بود، دو تصویر مرتبط با چیزی که دیده است انتخاب کند. تصاویر اصلی راست و چپ صفحه‌ی مانیتور به ترتیب یک «پای مرغ» و تصویری از یک «روز برفی» بود. «P. S.» با دست راست «سر یک مرغ» و با دست چپ یک «پارو» انتخاب کرد؛ کاملاً مرتبط با تصاویر نیم‌کره‌های مربوط به هر دست. اما وقتی از او پرسیده می‌شود چرا این دو تصویر را انتخاب کرده است پاسخ می‌دهد «خب، ساده است؛ تصویر مرغ که مربوط است به آن پای مرغی که دیدم، و این پارو را هم انتخاب کردم برای تمیز کردن فضولات لانه‌ی مرغ» (Gazzaniga & LeDoux, 1978: 72) (تصویر ۴).

تصویر ۴. منبع: Gazzaniga et al. 2019

۱. این وضعیت بسیار شبیه لحظه‌ی کشف ایده‌ی ضمیر ناآگاه توسط فروید است؛ فروید و بروئر در خواب مصنوعی به یک بیمار هیستریک فرمانی دادند که در شرایط عادی قادر به انجام آن نبود، اما پس از بیدار شدن آن را انجام داد، و وقتی از او علتش را پرسیدند خیلی راحت و طبیعی دلیلی ذکر کرد که به وضوح ساختگی بود — «دلیل تراشی» (Rationalization). از این جا بود که فروید این ایده را مطرح کرد که ممکن است علت واقعی رفتارهای ما از اعماق ناخودآگاه مان برآید، و سپس در سطح خودآگاه برای آن دلایلی دست و پا کنیم (Freud & Breuer, 2004).

مسأله این است که دلیل واقعی انتخابِ پارو توسطِ دستِ چپ این بوده که تصویرِ روزِ برفی روی نیم‌کره‌ی راستِ مغز دریافت شده و دستِ چپ از آن مطلع بوده است، اما موقع پاسخ دادن چون نیم‌کره‌ی چپ و ناحیه‌ی بروکا از اطلاعاتِ نیم‌کره‌ی راست محروم است، بلافاصله و ناخواسته دلیلی ساختگی و غیر واقعی ارائه می‌دهد. در واقع P. S. با موقعیتِ دشوار و ناپذیرفتنی‌ای مواجه شده بود؛ او چیزی را انتخاب کرده بود که اکنون روی دستش مانده بود و توجیهی می‌طلبید. در این جا نیز مانند آزمایشِ قبل، فرد به دلیلی واقعی، شناخته شده برای آزمایش‌کنندگان، رفتاری انجام می‌دهد، اما چون دلیل آن را نمی‌داند بلافاصله و به گونه‌ای غیرارادی دلیلی برای آن دست و پا می‌کند. گویی مغز از بی‌معناها کردنِ رویدادها، مخصوصاً رفتارهای خود فرد، آکراه دارد، و این خلاء را باید به کمکِ خلاقیتِ خود پر کند. گزانیگا این مکانیسم را، که به نواحی پیش‌پیشانی نیم‌کره‌ی چپ مغز تعلق دارد، مکانیسم «مفسر» نامید. این مکانیسم چنان قدرتمند و موثر است که می‌توان آن را علتِ برخی خطاهای شناختی، از جمله سوگیری ارتباط‌پنداری، دانست. در آزمایش دیگری نشان داده شد که یکی از عوامل اصلی شکل‌گیری حافظه‌ی کاذب همین مکانیسم مفسر است. در آزمایش‌های کلاسیک حافظه‌ی کاذب معمولاً رشته‌ای از واژه‌ها یا تصاویر که ذیل الگوی واحدی قرار دارند به فرد نشان داده می‌شود، و سپس مجموعه‌ای از موارد قبلی به علاوه‌ی تعدادی مورد جدید به او ارائه می‌شود، و از او خواسته می‌شود بگوید که کدام را قبلاً دیده است. افراد اغلب در مورد آن موارد جدیدی که ذیل آن الگو قرار می‌گیرند دچار خطای حافظه‌ی کاذب شده، گمان می‌کردند آن را قبلاً دیده‌اند. اما فلپس و گزانیگا نشان دادند که نیم‌کره‌ی راستِ افراد دوطرفه‌مغز دچار خطای حافظه‌ی کاذب نمی‌شود، در حالی که نیم‌کره‌ی چپ‌شان هم چون افراد سالم این نقیصه را دارد (Phelps & Gazzaniga 1992: 295). در واقع این توانایی نیم‌کره‌ی چپ به نقطه‌ضعف آن تبدیل شده، آگاهی و انتظار فرد از الگوی حاکم داده‌هایش را دستکاری می‌کند و به نتایج نادرست می‌انجامد. اما بحث ما در این جا به دلیل تراشی مربوط می‌شود، و نه حافظه‌ی کاذب. خواهیم دید پیامدهای آن به فراتر از چیزی می‌رود که در پژوهش‌های علوم اعصاب مطرح شده است.

۱.۱. مکانیسم مفسر و حالات هیجانی

آزمایش‌های مغز دوطرفه نشان می‌داد که خلق و خو^۱ و حالات هیجانی^۲ نیز اگر در تجربه‌ای برای نیم‌کره‌ی راست روی دهد، از آن جا که به صورت زیرکورتکسی^۳ میان دو نیم‌کره‌ی مغز جابه‌جا می‌شوند، در نیم‌کره‌ی چپ نیز دریافت و حس می‌شوند، اما با نسبت دادن دلایلی ساختگی که مفسر مسوول آن است

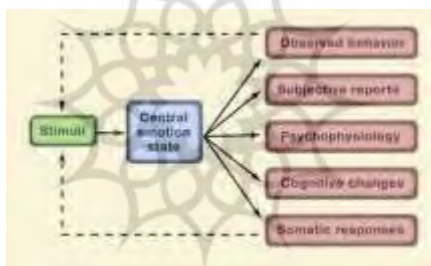
1. Mood

2. Emotional States

3. Subcortical

(Gazzaniga et al., 2019: 152). از آنجا که حالات هیجانی و خلق و خو علت فراگیر و عمیق بسیاری از انتخاب‌ها و رفتارهای ما است، این یافته‌ها می‌تواند به فهم ما از ظرافت‌های قلمرو اخلاق کمک زیادی کند. اما پیش از آن لازم است بحث را از مورد دوپاره مغزها فراتر ببریم و به تحلیل عمیق‌تری در این حوزه پردازیم.

در سال‌های اخیر مدل‌هایی برای رفتار ارائه شده است که در آن‌ها از علی‌بی واسطه‌ی شناختی کم‌تر سخن گفته می‌شود، به این ترتیب که پاسخ‌ها و تغییرات شناختی در خدمت شکل‌گیری و تعدیل حالت هیجانی مرکزی و فراگیری قرار می‌گیرد، تا در نهایت به واسطه‌ی آن به انتخاب‌ها و پاسخ‌های رفتاری و بیانی منجر شود. اندرسون و آدولفس، محققین موسسه‌ی تکنولوژی کالیفرنیا، در ۲۰۱۴ مدلی ارائه دادند که بنا بر آن محرک‌های بیرونی و درونی با فعال کردن مدارهای عصبی خاصی به «حالت هیجانی مرکزی»^۱ شکل می‌دهند. سپس فعالیت این مدارهای عصبی علت بروز رفتارهای بیرونی، انتخاب کنش‌های خاص و پاسخ‌های شناختی، تنی و فیزیولوژیکی می‌شود (Anderson & Adolphs, 2014) (تصویر ۵).

تصویر ۵. منبع: Anderson & Adolphs, 2014

بنا بر پژوهش‌های متأخر (Lerner, et al., 2015; Phelps, et al., 2014) حالات هیجانی به دو شیوه بر تصمیم‌سازی^۲ تأثیر می‌گذارند: نخست همان‌طور که گفته شد حالت هیجانی مرکزی بر تصمیمات ما تأثیر مستقیم و تعیین‌کننده دارد، و تأثیر دیگر به تخمین ما نسبت به هیجانانی که قرار است از پس تصمیمات مان برآید مربوط می‌شود. در حالی که تأثیر دوم زمینه‌های بیش‌تر شناختی دارد، و جالب این که در بسیاری از موارد هم اشتباه از آب درمی‌آید، تأثیر نخست به گونه‌ای ضمنی و زیرکورتکسی کار می‌کند. البته این حالت هیجانی مرکزی به شدت از داده‌های شناختی تغذیه می‌کند، و از نواحی مختلف کورتکس، به ویژه نواحی پیش‌پیشانی، ورودی می‌گیرد؛ و این نکته آن را از مسیر مستقیم پایین‌دستی^۳، و

1. Central Emotional State

2. Decision Making

۳. low road منظور ارسال مستقیم داده‌ها از تالاموس به آمیگدال، و صدور فرمان واکنش سمپاتیک از آمیگدال است.

نیز مداخله‌ی نشانه‌های بدنی^۱، که در آزمونِ قمارِ آیوا^۲ نشان داده شده، متمایز می‌کند. بشارا و همکارانش، بر اساس دستاوردهای تیم تحقیقاتی داماسیو در دانشگاه آیوا، هنگام مطالعه روی بیمارانی که به کورتکس پیش‌حدقه‌ای^۳ آن‌ها آسیب وارد شده بود متوجه شدند که اطلاعات هیجانی در حالت برانگیختگی روانی نقش بسزایی در تصمیم‌سازی دارد، و در نبود آن فرد از خطاهایش درس نمی‌گیرد، و در نتیجه تصمیمات اشتباهی می‌گیرد (Bechara, et al., 1994). در ادامه داماسیو و همکارانش با انجام آزمایشی تحت عنوان آزمونِ قمارِ آیوا، اهمیت نشانه‌های بدنی را، که بیش‌تر در اطراف شکم و قلب، و نیز در حالت‌های اضطراب و برانگیختگی (سمپاتیک) حس می‌شود، نشان دادند. اما این آزمون نشان می‌داد که مداخله‌ی نشانه‌های بدنی هم‌چنان بی‌واسطه و غیرشناختی است؛ به این معنا که افراد بدون اطلاع از منطق حاکم بر کارت‌های قمار، و به گونه‌ای بی‌واسطه و حسی – شهودی، واکنش می‌دادند، و این واکنش هیجانی خود را در نشانه‌های بدنی و تغییرات فیزیولوژیک نشان می‌داد. با این که این مداخلات بی‌واسطه و غیرشناختی هیجان‌ات نقش تعیین‌کننده‌ای در تصمیم‌سازی دارند، و با مختل شدن‌شان در روال زندگی و تصمیم‌گیری‌های فرد اختلال محسوس وارد می‌شود، اما در این جا می‌خواهیم بحث را در قلمرو فراگیر و روزمره معطوف به تصمیم‌گیری‌ها و رفتارها و واکنش‌های شناختی پیش ببریم.

موارد متعددی مشابه با پژوهش‌های پیش‌گفته (Lerner, et al., 2015; Phelps, et al., 2014) نشان می‌داد حالت هیجانی فرد، حتی آن جایی که ظاهراً هیچ ربطی به تصمیم پیش‌رو ندارد، به طور ضمنی و غیرمستقیم بر آن تصمیم تأثیر می‌گذارد. در تعبیری الهام‌بخش حالت هیجانی را می‌توان به مثابه «ارز رایج^۴» در نظر گرفت که میان ورودی‌ها و گزینه‌های نامتجانس ارتباط و مبادله برقرار می‌کند (Peters, et al., 2006). یعنی علاوه بر این که هیجان‌ات به طور مستقیم و انحصاری در رفتارهای «محرک‌خاسته»^۵ تعیین‌کننده‌اند، به واسطه‌ی این نقش تجمیعی – مبادله‌ای، و البته با تغذیه از اطلاعات و محاسبات شناختی، در رفتارهای «معطوف به هدف»^۶ نیز تأثیری تعیین‌کننده دارند. اما این بانک مرکزی نظام تصمیم‌سازی به طرق متفاوت، و در نهایت احصاناپذیری، متأثر می‌شود؛ و ارز رایج آن – حالت هیجانی – تحت تأثیر اتفاقات و رویدادهای ریز و درشت مرتبط، و نیز ظاهراً غیر مرتبط، نوسان می‌کند. بنا بر مدل اندرسون و آدولفس که ذکر شد، ورودی‌های متفاوت و احصاناپذیر، با درجات متفاوتی از اهمیت و تأثیرگذاری، با هم‌دیگر نه مخلوط، که ترکیب می‌شوند، تا در نهایت به شکلی سنتتیک به ظهور برسند، و به این ترتیب در

1. Somatic Markers
2. Iowa Gambling Task
3. Orbitofrontal Cortex (OFC)
4. Common Currency
5. Stimulus Driven
6. Goal-Oriented

سامانه‌ی هیجانی مرکزی تعیین‌کننده‌ی نهایی رفتارها و انتخاب‌های ما شوند. نکته‌ی مهم این است که از یک طرف ما تنها به بخش ورودی‌ها و اطلاعات «شناختی» دسترسی داریم، و از طرف دیگر به دلیل سنتتیک بودن حالت هیجانی گاهی مولفه‌ها و عناصر حاشیه‌ای ظاهراً صرف‌نظر کردنی ماشه‌ی تغییراتی را می‌کشد، یا هم‌چون سوزن‌بانی بی‌سروصدا ریلی را عوض می‌کند که به نتایج پیش‌بینی‌ناپذیری منجر می‌شود؛ این ویژگی کلیت‌های سنتتیک است. اکنون با پیامدهای پیش‌بینی‌ناشده‌ای روبه‌رویم که قرار است خود مسبب و مسئول آن باشیم. به گردن گرفتن رفتارها و انتخاب‌هایمان، حتی آن‌هایی که محاسبه‌ناپذیر و نامنظره‌اند، هسته‌ی مرکزی هویت ما است. در این جا است که مکانیسم مفسر فعال می‌شود تا رفتارهای ما به خودمان منتسب شود؛ در واقع مکانیسم مفسر در خدمت هویت‌یابی و حفظ هویت پایدار ما است. از طریق مکانیسم مفسر است که رفتارها و انتخاب‌هایمان به ایگوی مختار و منسجمی نسبت داده می‌شود، و به این ترتیب در ساختاری توهمی^۱ بنیان هویت و این همانی^۲ ما شکل می‌گیرد.

واقعیت این است که عاملیت آگاهانه و ارادی ما به گونه‌ای پس‌نگرانه^۳ برساخته و نسبت داده می‌شود؛ و در این فرایند مکانیسم مفسر نقش اساسی دارد. درست است که فرد در تحلیل‌ها و ارزیابی‌ها و ترجیحات شناختی عامل و مسوول است، اما در تصمیمات و انتخاب‌های نهایی تار و پودهای ظریفی از مولفه‌های شناختی و غیرشناختی درگیرند که به دلیل سنتتیک بودن نتیجه‌ی نهایی قابل پیش‌بینی و فروگاهی به عوامل شناختی صرف نیستند. ما آزادیم، اما نه به گونه‌ای بی‌واسطه و فراگیر. ما در ساختن منش و شخصیتی آزادیم که در ادامه به انتخاب‌ها و تصمیماتی فراتر از آگاهی بی‌واسطه‌ی ما می‌انجامد، و به همین دلیل علی‌رغم فراتر رفتن از حضور آگاهی، هم‌چنان مسوولیت اخلاقی رفتارهایمان با خودمان است.

۲. در دفاع از اخلاق فضیلت

اخلاق مدرن در همان خاستگاه کلاسیک آن عمیقاً، و به گونه‌ای مصالحه‌ناپذیر، در پی حذف هر امر تجربی و پاتولوژیک بوده است: «اگر، همراه با اپیکور، بگذاریم فضیلت اراده را صرفاً از طریق التذاذ صرفی که فضیلت وعده می‌دهد متعین سازد، آن‌گاه بعداً نمی‌توانیم او را سرزنش کنیم از این بابت که این التذاذ را به کلی متجانس با التذاذهای زمخت‌ترین حواس در نظر می‌گیرد؛ زیرا هیچ دلیلی نداریم بر او خرده بگیریم که او تصوراتی را که از طریق آن‌ها این احساس در ما برمی‌خیزد صرفاً به حواس جسمانی

۱. لکان در توصیف ایگو می‌نویسد: «این توهم وحدت، که در آن انسان همیشه به دنبال تسلط بر خود است، در دل خود خطر مدام بازگشت به آشوبی را دارد که از آن آغاز کرده است» (Lacan, 1953: 15) (تأکید از من است).

2. Identity

3. Retrospectively

نسبت داده است. او، تا آن‌جا که می‌توان حدس زد، سرچشمه‌ی بسیاری از آن‌ها را به همان اندازه در کاربرد قوه‌ی شناختِ عالی نیز جست‌وجو کرده است؛ اما این امر جلوگیری نکرد، و نمی‌توانست هم جلوگیری کند، از این که او، بر اساسِ اصلِ یادشده، خودِ التذادی را که آن تصوراتِ احیاناً عقلانی برای ما فراهم می‌کنند و فقط از طریقِ آن است که می‌توانند مبانیِ متعین‌سازیِ اراده باشند تماماً متجانس [با التذادهای زمخت‌ترین حواس] در نظر بگیرد... حتی کم‌ترین آمیزه‌ای از انگیزتارهای این [قوه‌ی میلی که به طورِ پاتولوژیک تعین‌پذیر است] به قوت و برتریِ عقلِ لطمه می‌زند، چنان که کم‌ترین امرِ تجربی، به منزله‌ی شرطی در برهانی ریاضیاتی، منزلت و قاطعیتِ آن را تزلزل می‌دهد و نابود می‌کند» (کانت، ۱۴۰۱: ۹۶-۹۵). از منظرِ نابِ اخلاقی آن‌چه در این‌جا تعیین‌کننده است خاستگاه و بنیانِ کنشِ اخلاقی است، و نه ابژه‌ی آن. به این ترتیب تا جایی که در قلمرو تجربی و پاتولوژیک هستیم، و احساسِ آرامش و خوشی عاملِ تعیین‌کننده است، در ترجیحِ مطالعه‌ی یک کتابِ ارزشمند یا گوش دادن به موسیقی کلاسیک بر پاساژگردی و می‌گساری هیچ مبنا‌ی اخلاقی‌ای وجود ندارد، و صرفاً از منظرِ اجتماعی و ناظر به پیامدهای آن می‌توان یکی را بر دیگری ترجیح داد. افراد با عادت‌ها و سبکِ زندگی‌های متفاوت تربیت می‌شوند و به شیوه‌های متفاوت با خود و جامعه ارتباط برقرار می‌کنند. اخلاق با حذفِ انگیزتارهای پاتولوژیک ممکن می‌شود.

البته کانت اراده‌ی فارغ از هر انگیزتارِ پاتولوژیک را اراده‌ای مقدس و نامتناهی می‌داند که تنها تا بی‌نهایت می‌توان به آن نزدیک شد: «این تقدس اراده ایده‌ای عملی است که باید به طورِ ضروری به منزله‌ی نوعی سرمشق باشد که خود را تا بی‌نهایت به آن نزدیک کردن یگانه کاری است که همه‌ی موجوداتِ متعقلِ متناهی می‌توانند انجام دهند، و قانونِ محضِ اخلاق، که خود از همین رو مقدس نامیده می‌شود، آن را پیوسته و به درستی پیش چشم‌شان نگاه می‌دارد، و مطمئن بودن از پیشرویِ تا بی‌نهایت رونده‌ی ضابطه‌های^۱ خویش به سوی این سرمشق و از تغییرناپذیری این ضابطه‌ها در پیش رفتن مداوم، یعنی فضیلت، حداکثر کاری است که عقلِ عملیِ متناهی می‌تواند انجام دهد، و فضیلتِ خود، دست‌کم به منزله‌ی قوه‌ای که به طورِ طبیعی کسب شده است، هرگز نمی‌تواند کامل باشد» (کانت، ۱۴۰۱: ۱۰۸-۱۰۷). این «پیشرویِ تا بی‌نهایت رونده‌ی ضابطه‌ها»، این ضابطه‌مندیِ مجانب‌وار میل‌کننده به سرمشقِ نامتناهی و هموارمدرراه، را کانت «فضیلت» می‌نامد. یعنی اگر چه اخلاق به معنای استعلایی — عقلِ عملیِ محض — پیشاپیش در دسترس ما است، اما از لحاظِ انگیزتاری، و در عمل، بنیانِ آن که فضیلت است امری متعالی و واقع در بی‌نهایت است؛ به این معنا می‌توان گفت اخلاقِ کانتی در بی‌نهایت اخلاقِ فضیلت است؛ به تعبیرِ کانتی «فضیلت به مثابه امری تنظیمی».

با این حال به معنایی غیرایدئال و در دسترس (در عمل)، ایده‌ی بنیادین اخلاق فضیلت تأکید بر انباشتی بودن مسوولیت اخلاقی ما است، تا اثر امر پاتولوژیک به پای کلیت ریخته و خنثی شود؛ به این معنا که معنا و مسوولیت اخلاقی تصمیمات ما، نه در لحظه و صحنه‌ی انتخاب، که در سراسر زندگی و رفتارها و انتخاب‌هایمان منتشر شده، و همه‌ی آن‌ها، با نقش‌های ریز و درشت‌شان، در شکل‌گیری کاراثری که در نهایت تصمیم می‌گیرد و انتخاب می‌کند سهم‌اند. برای پرداختن به این مسوولیت منتشر از مفهوم «منش»^۱ یا «فضیلت» استفاده می‌شود. این توضیح اولیه لازم است، تا اخلاق فضیلت رایج را از خوانش‌های متافیزیکی، و نیز جوهریت بخشیدن به منش، رها کنیم. آنچه که منش نامیده می‌شود رسوب تاریخی تمام ویژگی‌های فیزیولوژیک — عصب‌شناختی، خصلت‌های تربیتی — روانی، و رفتارها و انتخاب‌های پیشین فرد در وضعیت کنونی است، که در جوف شرایط کنونی و مبتنی بر داده‌ها و تحلیل‌های شناختی به شکل‌گیری تصمیم و انتخاب اخلاقی او می‌انجامد. به این معنا منش ترکیبی از مولفه‌های درزمانی^۲ و هم‌زمانی^۳ است. در این میان مکانیسم مفسر همواره در کار است تا مولفه‌های متنوع درگیر در شکل‌گیری حالت هیجانی را به صرف مولفه‌های شناختی، و خودآگاهی فرد (ایگو)، فروبکاهد. نحوه‌ی فعالیت مکانیسم مفسر نیز این‌گونه است نخست بنا بر حالت هیجانی مرکزی — سنتزی از مولفه‌های شناختی و غیرشناختی، برآمده از منش فرد — تصمیمی گرفته می‌شود، سپس بلافاصله رونوشتی به نواحی درگیر در مکانیسم مفسر، واقع در بخش پیش‌پیشانی نیم‌کره‌ی چپ مغز، ارسال می‌شود، و به این ترتیب تصمیم به اراده‌ی سرراست و بی‌واسطه‌ی فرد نسبت داده می‌شود. در واقع کارکرد اساسی مکانیسم مفسر همین انتساب بی‌واسطه است؛ مکانیسم مفسر مولد توهم بی‌واسطگی، و بنیان شکل‌گیری ایگو است.

به این ترتیب، آنچه بنیان‌کنش اخلاقی ما است، و انگیزتار باواسطه و غیر حاضر آن را به دست می‌دهد، همان منش فراگیر و یک‌دست شده‌ی ما است. ضابطه‌های عمل، و وظایف اخلاقی، از پس این اقتضای منشی، و به مثابه مسیرهای تثبیت و ارجاع‌دهی آن، وارد می‌شوند. منش اخلاقی از حضور آگاهی فراتر می‌رود و ایده‌ی بی‌نهایت کانتی را تداعی می‌کند، و هم‌زمان به دلیل تعیین‌کنندگی غیرمستقیم عامل اخلاقی نسبت به این کلیت سنتتیک، روایتی غیر ایدئال از آن ارائه می‌دهد؛ و این به معنایی تأییدی بر اخلاق فضیلت است.

نتیجه

اخلاق فضیلت در دوراهی «رویگرد متافیزیکی» و «رویگرد ایدئالیستی» گرفتار آمده است، و

1. Character
2. Diachronic
3. Synchronic

دستاورد‌های معاصر در قلمرو علوم اعصاب شناختی ضمن تأیید آن راهی برای خروج از این بن‌بست در اختیار ما نهاده است. مکانیسم مفسر، که نظیر عصب‌شناختی ناآگاهیِ فرویدی است، این جعبه‌ی سیاه را بازگشایی می‌کند، و همان‌طور که از نامش پیدا است مکانیسم درونی آن را نشان می‌دهد. خالی بودن جای این مکانیسم در اپیستمی پیشامدرن و مدرن باعث شده است روایت‌هایی متافیزیکی (سربسته) و ایدئالیستی (دسترس‌ناپذیر) از اخلاقِ فضیلت مطرح شود، که هر دو فضیلت را در بی‌نهایت — تعالی نامتناهی یا بی‌نهایتِ مجانبی — قرار دهند. چنان‌که دیدیم با شناخت این مکانیسم و نهادن آن در زمینه‌ی مدل «حالت هیجانی مرکزی» می‌توان از اخلاقِ فضیلت به معنایی این‌جهانی دفاع کرد؛ به گونه‌ای که هم ایده‌ی آزادی را در بر بگیرد، و هم این‌که مداخله‌ی عوامل غیرشناختی و تاریخمندیِ سوژه را به رسمیت بشمرد.

ملاحظات اخلاقی

این تحقیق به صورت یک پژوهش مستقل صورت گرفته، و برای انجام آن، از حمایت مالی موسسه خاصی استفاده نشده است. هم‌چنین، نویسندگان تعارض منافع‌ی نداشته‌اند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

کانت، ایمانوئل (۱۴۰۱). *نقد عقل عملی*. ترجمه سید مسعود حسینی. تهران: نشر نی.

- Anderson, D. J.; Adolphs, R. (2014). A Framework for Studying Emotions Across Species. *Cell*, 157(1): 187–200. <https://doi:10.1016/j.cell.2014.03.003>
- Bechara, A., et al. (1994). Insensitivity to Future Consequences Following Damage to Human Prefrontal Cortex. *Cognition*, 50(1-3): 7-15.
[https://doi.org/10.1016/0010-0277\(94\)90018-3](https://doi.org/10.1016/0010-0277(94)90018-3)
- Freud, S.; Breuer, J. (2004). *Studies in Hysteria*. Translated by Nicola Luckhurst. London: Penguin Books.
- Gazzaniga, M. S.; LeDoux, J. E. (1978). *The Integrated Mind*. New York: Plenum.
- Lacan, J. (1953). Some reflections on the ego. *The International Journal of Psychoanalysis*, 34, 11-17.
<https://lacantoronto.ca/wp-content/uploads/2012/05/Some-Reflections-on-the-Ego1.pdf>
- Lerner, J. S. et al. (2015). Emotion and decision making. *Annual Review of Psychology*, 66(1): 799–823. <https://doi:10.1146/annurev-psych-010213-115043>
- Myers, R. E.; Sperry, R. W. (1953). Interocular transfer of a visual form discrimination habit in cats after section of the optic chiasm and corpus callosum. *Anatomical Record*. 115: 351–352. <https://DOI:10.1037/h0044224>
- Peters, E., et al. (2006). Affect and Decision Making: A Hot Topic. *Journal of Behavioral and Decision Making*, 19(2): 79–85. <https://doi.org/10.1002/bdm.528>
- Phelps, E. A., et al. (2014). Emotion and decision making: Multiple modulatory neural circuits. *Annual Review of Neuroscience*, 37(1): 263-287.
<https://10.1146/annurev-neuro-071013-014119>
- Phelps, E. A.; Gazzaniga, M. S. (1992). Hemispheric Differences in Mnemonic Processing: The Effects of Left Hemisphere Interpretation. *Neuropsychologia*, 30(3): 293-297.
[http://10.1016/0028-3932\(92\)90006-8](http://10.1016/0028-3932(92)90006-8)